Kirkjan undir krígnum

Jákup Reinert Hansen, sóknarprestur, ið júst hevur latið úr hondum ein part av síni gransking um føroyska kirkjusøgu undir seinna heimsbardaga.

Greinin »Færingerne og folkekirken 1940-1945« stendur í bókini »Kirken mellem magterne«, sum er eitt heiðursrit, ið er ognað Jens Holger Schjørring, ið er professari á universitetinum í Århus.

Jákup Reinert Hansen sigur við Sosialin, at fyri honum er tað ein heiður at verða boðin at skriva til ein slíka bók, sum kemur út millum nógv fólk og á stór bókasøvn.

- Fleiri av teimum føroysku prestunum, sum hava lisið í Århus, hava gingið til undirvísing hjá Schjørring og skrivað uppgávu hjá honum. Hann var vegleiðari hjá mær ta seinastu tíðina, eg skrivaði mína Ph.D. Evnið Fólkakirkjan og krígsárini í Føroyum er áhugavert, og lítið og einki er skrivað um tað.

- Tað er sera gevandi fyri meg sjálvan, serliga at hitta fólk, sum minnast hesa tíðina aftur. Tey lurta við stórum áhuga og hava altíð okkurt at leggja aftrat, sum ger, at eg fari ríkari heimaftur, enn eg kom, sigur Jákup Reinert Hansen.

»Kirken mellem magterne« er útgivin á forlagnum ANIS og fæst til keyps í Gamla

Jákup Reinert Hansen, sóknarprestur

høvdu Merkið málað á síðuna. Tí var ikki tespiligt at sigla millum minur og kavbátar, og tilsamans doyðu 132 føroyskir sjómenn hesi árini.

Kríggið ávirkaði prædikurnar

Hesar umstøður ávirkaðu sum vera man boðanina hjá prestunum, staðfestir Jákup Reinert Hansen í síni gransking.

Færøsk Kirketidende var komið út síðan 1890 og varð mestsum roknað sum málgagn hjá kirkjuni. Kristiligt Ungmannablað kom út fyrstu ferð í 1934, og hevði ein meira ungdómsligan stíl. Upplagið vaks, og sambært lesarabrævum var ein av orsøkunum, at fólk saknaðu donsk bløð sum t.d. Indre Missions Tidende og Familie Journalen.

Jákup Dahl hevði ritsjórnað Kirkjutíðindum síðan 1925, og linjan hjá blaðnum var rættiliga føst. Í næstan hvørjum blaði stóð ein føroysk prædika, sum Jákup Dahl sjálvur hevði skrivað, og í einstøkum førum átti Gudmund Bruun, sum í nógv ár hevði hildið føroyskar guðstænastur í Keypmannahavn, prædikurnar.

Hesar prædikur vóru tíðarleysar, og tað ber neyvan heldur til at rokna við at finna tilsipingar til kríggið í hesum mánaðarligu prædikum, staðfestir Jákup Reinert Hansen. Men av tí at blaðið hevði eina serstøðu, ber til at hugsa sær, at onkrar av prentaðu prædikunum vóru ætlaðar til onnur enn tey, tær upprunaliga vórðu hildnar fyri.

Í mars 1941 prentaði Kirkjutíðindi eina prædiku, sum Bruun hevði hildið í Slotskirkjuni á Kristiansborg 2. jóladag árið fyri, og sum varð útvarpað í Danmarks Radio.

Jákup Reinert Hansen metir hesa prædiku vera týdningarmikla, av tí at hon umrøður ein av høvuðstrupulleikunum við krígnum: skilnaðin millum Føroyar og Danmark og útlegdina hjá nógvum føroyingum. Hesar føroysku guðstænastur høvdu stóran fólksligan týdning fyri føroyingar í Keypmannahavn, staðfestir høvundurin. Eisini varð ein heilsan borin frá biskuppinum í Keypmannahavn.

Mintust sjólátin

Nýggjársdag í 1942 tók Jákup Joensen stig til eina árliga afturvendandi guðstænastu í Havnar kirkju til minnis um tey sjólátnu. Jákup Reinert Hansen metir, at Jákup Joensen kann hava fingið íblástur frá beiggja sínum, Robert Joensen, sum í einum minningarorði í Kristiligum Ungmannablaði rør framundir, at tað sum áður kundi elva til landasorg, høvdu fólk nóg illa tíð at syrgja um, av tí at so nógv annað fylti sinnini í krígsárunum.

Jákup Reinert Hansen endurgevur eisini eitt drúgt brot úr eini kenslubornari prædiku hjá Jákup Joensen 1. januar 1943. Eftir prædikuna vóru nøvnini á 60 av teimum sjómonnunum, sum vóru farnir á sjónum farna árið, lisin upp!

Prædikur, pengar og politikkur

Tvær ferðir um árið skiftust prestarnir at prædika í Havnar kirkju. Hetta var á ólavsøku, og tá Løgtingið kom saman fyrsta týsdag í september í árunum 1936 til 1944.

Prædikurnar, sum Jákup Joensen helt, tá Løgtingið kom saman í 1941 og á ólavsøku í 1942, høvdu ikki sama syrgiliga dám, sum tær til minnisguðstænasturnar á nýggjárinum.

Her verður meira nomið við tann stóra verðsliga – peningaliga - vinningin, sum er vunnin til landið tað seinasta árið. Men eisini umrøður hann, hvat hetta hevur kostað í mannalívum, skipum og moralskum forfalli. Í 1942 ávarar hann serliga ímóti , hvat ov nógvir pengar og ognir, matur og drekka kunnu føra til.

Tá Løgtingið kom saman í 1943 prædikaði Mejdahl, prestur, Hann var pápi Christian Mejdahl, sum nú er formaður í danska fólkatinginum.

Her snýr tað seg serliga um danskan politikk. Mejdahl rósar dønum fyri at hava slitið samstarv við týska hersetingarvaldið stutt áðrenn. Hann tosar eisini um altjóða politikk og væntar, at tað ræðuliga og harða kríggið bert kann vinnast við enn og harðari kríggi. Nýggjar áskoðanir sum t.d. fascisma, nazisma og kommunisma koma allar at lúta, spáar Mejdahl. Síðani vendir hann sær til løgtingsmenninar og vil vera við, at politikkur er ikki skitin, men at tað skitna kemur frá menniskjunum sjálvum.

Í september 1944, prædikar sandoyarprestur, Blicher-Winther. Hann er bjartskygdur og væntar, at kríggið verður liðugt áðrenn Tingið er komið saman árið eftir. Í prædikuni verða líðingarnar hjá norrmonnum og dønum undir týskum hervaldi nevnd. Men eisini tað fámenta føroyska fólkið hevur síni deyðu at minnast, minnir hann á – og lutfalsliga hava føroyingar helst fleiri deyð at minnast enn nøkur onnur tjóð.

Friður eftir kríggj og útlegd

Sum heild metir Jákup Reinert Hansen, at viðurskiftini undir seinna heimsbardaga settu stór krøv til fámentu prestarnar í Føroyum, men at teir røktu sína skyldu, sum teir áttu.

Tað kann tykjast, sum broytingarnar hava verið stórar og eru komnar skjótt í føroyska samfelagnum í krígsárunum. Fólk fingu vunnu fitt av peningi og nýtslan vaks hareftir. Men so við og við settu teir menniskjaligu missirnir síni spor.

15. apríl 1945, stutt fyri at týskararnir góvu skarvin yvir, komu tey góðu viðurskiftini við bretska hersetingarvaldið til sjóndar, tá ein felags føroysk, donsk og ensk guðstænasta varð hildin í Havnar kirkju fyri Roosevelt, forseta í USA. Og tá kríggið er av, takkar Blicher-Winther í Sands kirkju Bretlandi, USA og Russlandi fyri avrikið.

Friðurin kendist sum ein lætti, og í prædiku síni tann 19. august 1945 ynskir Jákup Joensen øllum teimum mongu útisetunum vælafturkomnum, sum hava verið í útlegd.

Friðurin mundi eisini kennast sum ein lætti hjá teimum donsku prestunum, sum ikki vóru slopnir at vitja heimlandið hesi árini. Tað gekk heldur ikki long tíð, fyrr enn flestu teirra høvdu fingið sær prestaembæti í Danmark, og ungir føroyskir guðfrøðingar høvdu tikið sæti í teirra embætum ella í nýggjum embætum, sum komu eftir kríggið.